

3. Bralni dosežki glede na vrsto besedila in proces razumevanja

V mednarodni raziskavi bralne pismenosti PIRLS je preverjanje od vsega začetka usmerjeno v dve vrsti besedil: informativna in literarna. V starosti 9 do 10 let otroci že berejo različne vrste besedil. Z informativnimi besedili se srečujejo v vsakodnevem življenju, tudi če ne berejo hote oziroma ne iščejo virov za branje. Vsepovsod jih spremljajo oglasi, različne nalepke, igrice, družabna omrežja, otroške revije, filmski sporedi, podnapisi na televiziji. Kot bomo videli v Poglavlju 5, je dostopnost virov za branje med otroki različno porazdeljena. Vendar pa je informativnih besedil vedno več in nekatere države, denimo Francija, Rusija, ZDA, posvečajo poučevanju branja informativnih besedil zelo veliko pozornost.

Pri branju obeh vrst besedil so testi v raziskavi PIRLS zasnovani tako, da merijo štiri glavne procese bralnega razumevanja: osredotočenje in priklic eksplicitno zapisanega podatka, izpeljava preprostega sklepa, integracija in interpretacija idej in podatkov, raziskovanje ter evalvacija vsebine, jezikovnih in besedilnih elementov.

V Poglavlju 3 predstavljamo bralne dosežke glede na vrsto besedila, ki so ga učenci brali, in bralne dosežke glede na procese razumevanja. Treba je opozoriti, da so primerjave med dosežki glede na vrsto besedila in glede na procese razumevanja le relativni, saj jih ni mogoče neposredno primerjati. Vprašanja, uporabljena za izračun dosežka na vsaki skali, niso enako zahtevna. Dosežek na lestvici informativnih besedil in na lestvici literarnih besedil je mogoče primerjati le z dosežkom na skupni lestvici (*Tabela 1.1*). V *Tabeli 3.1* so predstavljeni dosežki glede na vrsto besedila, v *Tabeli 3.2* pa dosežki glede na procese razumevanja. V *Tabeli 3.3* so predstavljeni trendi bralnih dosežkov glede na vrsto besedila, v *Tabeli 3.4* pa trendi bralnih dosežkov glede na procese razumevanja. Pri primerjavi podatkov v tabelah trendov je moramo biti še posebej previdni: tu je primerjava dvakrat relativna. V posameznih zajemih raziskave so bili rezultati glede na vrsto besedila in glede na procese razumevanja primerjani s skupnim dosežkom, kar je dalo relativen rezultat, nato pa so ti relativni rezultati primerjani skozi različne cikle. Vseeno so podatki o tem, ali so učenci posamezne države relativno boljši ali slabši, pomembni, vendarle pa naj služijo bolj za indikacijo, v kateri smeri je treba nadalje raziskovati oziroma posvečati več pozornosti v šoli. Da bi bila primerjava nazornejša, je razlika v dosežkih predstavljena grafično. V *Tabeli 3.5* so prikazani rezultati razumevanja glede na procese razumevanja in spol.

Razumljivo je, da so učenci iz držav, ki imajo dober skupni povprečni bralni dosežek, visoko uvrščeni tudi na posameznih lestvicah. Slovenija, ki je na lestvici držav skupnega dosežka nekje na sredini, ima relativno enake rezultate v obeh zvrsteh besedil in tudi približno enake, ko primerjamo nivo bralne pismenosti glede na procese razumevanja.

Bralni dosežki glede na vrsto besedila (in trendi)

Slovenija ima, kot je navedeno v *Tabeli 1.1*, skupni bralni dosežek 530 točk. Dosežek pri branju literarnih besedil je 532 točk, dosežek pri branju informativnih besedila pa 528 točk (*Tabela 3.1*). Kljub relativnosti bralnih dosežkov lahko sklepamo, da je razumevanja literarnih in informativnih besedil za slovenske četrtošolke in četrtošolce na približno enakem nivoju. Branje literarnih besedil je sicer statistično značilno nad skupnim dosežkom, vendar je razlika premajhna, da bi jo lahko interpretirali.

Od držav, ki so na lestvici skupnega dosežka uvrščene zelo visoko, imata Tajvan in Hong Kong na lestvici informativnih besedil precej višji dosežek kot na lestvici literarnih besedil. Druge države, razen arabskih držav, nimajo izrazitejših razlik pri branju obeh vrst besedil.

V *Tabeli 3.3* lahko vidimo trende pri bralni pismenosti obeh vrst besedil za vse države. Pri državah, ki niso sodelovale v vseh ciklih, podatke za ta cikel manjka. Slovenija je sodelovala v vseh zajemih (2001, 2006 in 2011), tako imamo podatke za vse tri cikle. Vidimo lahko, da so (relativno gledano) slovenski učenci bolj napredovali pri branju literarnih besedil kot pri branju informativnih besedil. Vendar je ta razlika majhna, zato je pomembneje upoštevati, da se je bralna pismenost zelo povečala (32 oziroma 26 točk) pri branju obeh vrst besedil. Drži pa, da se je v obeh merjenjih, 2006 in 2011, rezultat pri merjenju bralne pismenosti literarnih besedil povečal bolj kot rezultat pri bralni pismenosti informativnih besedil.

V *Tabeli 3.5* najdemo podatke za bralne dosežke različnih vrst besedil po spolu. Vidimo, da je razlika pri literarnih besedilih v Sloveniji bolj v prid deklicam, saj znaša razlika v bralnem dosežku deklic in dečkov 20 točk. Pri branju informativnih besedil je ta razlika manjša in znaša 12 točk.

V Rusiji so deklice pri branju literarnih besedil boljše od dečkov za 21 točk, pri branju informativnih besedil pa za 14 točk. Tudi na Hrvaškem je razlika še malenkost večja kot v Sloveniji, tam imajo deklice pri branju literarnih besedil 21 točk višji rezultat od dečkov, pri informativnih besedilih pa le 7 točk. Vendar pa to ni pravilo, saj večina evropskih držav pri branju informativnih besedil nima razlik v dosežkih med dečki in deklicami, ali pa je ta razlika majhna. To velja za Avstrijo, Belgijo, Češko, Francijo, Nemčijo, Italijo, Nizozemsko, Poljsko in Španijo. Obratno je res za literarna besedila, saj prav v vseh državah, razen Kolumbije in Izraela, deklice dosti bolje berejo literarna besedila kot dečki. V povprečju imajo deklice pri branju literarnih besedil 20 točk višji rezultat od dečkov, pri branju informativnih besedil pa znaša ta razlika za vse države le 12 točk.

Bralni dosežki glede na proces razumevanja (in trendi)

Za Slovenijo je bralni dosežek, tudi če ga ločimo na dve skupini procesov bralnega razumevanja, podoben kot pri razliki bralnega razumevanja glede na vrsto besedila. To pomeni, da razlike praktično ni.

V eni skupini procesov sta iskanje eksplicitno navedenih informacij in izpeljava preprostih sklepov (V *Tabeli 3.2* je rezultat naveden v stolpcu *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje*), v drugi skupini procesov pa integracija, interpretacija idej in podatkov ter raziskovanje in vrednotenje vsebin, jezikovnih in besedilnih elementov (v *Tabeli 3.2* je rezultat naveden v stolpcu *Integracija in evalvacija*). Na lestvici prve skupine procesov so slovenski učenci dosegli 533 točk, na lestvici druge skupine procesov pa 530 točk. Kot smo že omenili, sta lestvici relativni, zato povprečje obeh lestvic ne da povprečnega bralnega dosežka države.

V letu 2001 so bili slovenski četrtošolci relativno malce boljši na lestvici *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje* kot na lestvici *Integracija in evalvacija*. Na prvi so dosegli 506, nad drugi pa 497 točk. Ker imajo zdaj na obeh lestvicah približno enako število točk, pomeni, da so na lestvici *Integracija in evalvacija* napredovali bolj kot na lestvici *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje*. Vendar so pri obeh zelo napredovali, na lestvici *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje* za 26, na lestvici *Integracija in evalvacija* pa za 32 točk.

V *Tabeli 3.5* vidimo primerjalno razliko v dosežkih med spoloma glede na procese razumevanja pri branju. V Sloveniji so pri obeh procesih deklice približno enako boljše od dečkov: na lestvici *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje* za 17 točk, na lestvici *Integracija in evalvacija* za 16 točk.

Nekatere države, med njimi Avstrija, Italija, Nizozemska in Španija nimajo razlik po spolu na lestvici *Iskanje podatkov in preprosto sklepanje*. Na lestvici *Integracija in evalvacija* pa razlik med spoloma ni bilo v Belgiji, Franciji in Italiji.